

❁ לשון השולחן ערוך - סעיף ד ❁

כל שקצין אף על פי שיעשה הא"י מלאכה בשבת, מותר לישראל ללבוש הכלי בשבת עצמה, דכל שקצין, אדעתיה דנפשיה קא עביד. הגה: ויש אוסרין ללוזשו כל שידוע שהא"י גמרו צצצת (הג"א פ"ק דצצצת ומהרי"ל וצ"י צצצת רוקח), ולריך להמתין צמ"ש צכדי שיעשה, והכי נהוג לכתחלה, אם לא שזריך אליו צצצת שאז יש להקל; ואם יש לתלות שנגמר צע"ש, מותר בכל ענין (הגהות אלפסי). ודוקא אם שגר לו הא"י לציתו, אצל אסור ליקח כלים מצית האומן צצצת ויו"ט (מרדכי פ"ק דיו"ט ואל"ו והגמ"י פ"צ מה' יום טוב והג"א פרק אין נדין). וכל זה צכלים שעשה לישראל (צ"י), אצל א"י שעושה מנועלים על המקח, מותר לישראל המכירו לילך וליקח ממנו צצצת ולנועלם, וצלצד שלא יקנוץ עמו דמי המקח (הג"א פרק אין נדין).

❁ מתנת חלקו ❁

אם מותר ליהנות בשבת ממלאכת הגוי שנעשתה בשבת

הר"ר אביגדור כ"ץ לאסור. וכ"כ האגור (סי שלט) בשם שה"ל. וראיתי בחזו"ע (שבת א' עמ' קנט) שגם המאירי (שבת י"ט), הנמוקי יוסף [על הרי"ף] (שבת י"ח. ד"ה מתירין עם השמש במהדורת בלוי עמ' כג) [וספר הבתים] (על הרמב"ם פ"ו מהל' שבת אות טו) כתבו כדברי הר"ן.

אבל בהג"א (שבת פ"א סי' לז) כתב, בשם ספר העתים, שהאסור להשתמש לאור הנר שהדליק הנכרי עבור הישראל (שבת קכב. ונפסק בשו"ע סי' רע"ו) לפי שגוף ישראל נהנה ממלאכת שבת הנעשית בשבילו וכו', ולי נראה מכאן שאסור להלביש בגדים שנתנו לאומן מער"ש ונגמרה מלאכתן בשבת, ואף כי נקצין שכון. עכ"ל. ובסי' רע"ו כתב הב"י שכ"כ לאסור ספר התרומה וסמ"ג. והרמ"א בד"מ כתב שגם מהרי"ל (מנהגי מהרי"ל הל' יו"ט סי' לח) כתב לאסור [והמעייין יראה שאוסר אף בספק אם נעשה ביו"ט].

מקור ההלכה: כתב הר"ן (שבת ז. בדפה"ר ד"ה ובכולן) מסתברא לי דכל שקצין, אעפ"י שעשה הנכרי מלאכה בשבת, מותר לישראל ללבוש הכלים בשבת עצמה. ולא דמי לההיא דאמרינן בפרק כל כתבי (דף קכב.) נכרי שהדליק את הנר שאם בשביל ישראל אסור להשתמש לאורו, דהתם משום דנכרי אדעתא דישראל קא עביד, אבל כל שקצין אדעתא דנפשיה קא עביד, ושרי ישראל להשתמש אפילו בשבת.

ולמדנו מדבריו יסוד במלאכת נכרי שאם קצין עמו (עפ"י ד' התנאים שהזכרנו לעיל), אעפ"י שעשה הגוי בשבת, אדעתא דנפשיה קא עביד ומותר לישראל אף ליהנות מן המלאכה בשבת.

ובס' שה"ל (סי' קי"ב) אחר שהביא דברי רבינו ישעיה ליהנות מבגד שתפרו הגוי בשבת, כתב בשם מורו הר"ר יהודה ובשם רבי מאיר להתיר בזה. אבל נראה משה"ל עצמו להחמיר וכתב שכן השיב

לצורך המועד כבר כתב בעל נמוקי יוסף (שם ו: בדפה"ר ד"ה מתני' אין) דטעמא משום דאפילו לזבוני בשוקא לצורך המועד שרי, ואם כן בשבת וביום טוב דלא שייך האי טעמא – אסור. או שנאמר טעם נוסף דלא אסרינן להביא כלים מבית האומן בחול המועד אלא אם נגמרה מלאכתן במועד אבל אם נגמרה מלאכתן קודם המועד מותר להביאן.

● **שיטה ג'** - הרוקח (סימן ש"א) כתב ככל דברי הג"א והוסיף שאם נגמרו מערב יום טוב מותר לקבלן, דלא גרע מדגים ופירות שמותר לקבלן לדורון. עכ"ל.

ומכ"מ מכל הראשונים הנ"ל למדנו דישראל אסור ליהנות מהבגד שתפר הגוי בשבת, אף אם הגוי שיגר לו, וכל שכן שלא ילך ישראל בעצמו לבית הגוי להביאו.

וכתב מרן הב"י דלשיטת הר"ן וסיעתו צ"ל דטעמא דאין מביאין כלים מבית הגוי אינו אלא משום טרחא שאינה צריכה. ומשום הכי שרי לצורך המועד והוא הדין נמי דלצורך שבת ויום טוב שרי להביא כלים מבית האומן ולא חיישינן למראית העין, דמימר אמרי מאתמול גמר לה ולא הספיק ליטלו ואי נמי גמר לה היום דילמא קצץ וגוי בדנפשיה קא עביד.

הכרעת השלחן ערוך

לדינא פסק מרן בשו"ע כדברי הר"ן וסיעתו שמותר לישראל ללבוש הבגד בשבת עצמה, אעפ"י שעשה הגוי את מלאכה בשבת. ומשמע מדבריו בב"י שמותר אף לילך לבית הגוי להביאם. והרמ"א כתב לאסור, עד מוצ"ש בכדי שיעשו, אם לא שצריך אליו בשבת שאז יש

ולכאורה יש לסייע את הג"א וסיעתם מהגמרא (פסחים נה:): דשנינו מוליכין כלים ומביאין מבית האומן, אף על פי שאינם לצורך המועד. והגמרא מקשה ממשנה (מו"ק יג:): דאין מביאין כלים מבית האומן, ואם חושש להן שמא יגנבו - מפנן לחצר אחרת! – ומתרת הגמרא: לא קשיא; כאן (דמוליכין ומביאין) - בארבעה עשר, כאן (דאין מביאין) - בחולו של מועד.

ומרן הב"י הביא כמה שיטות בראשונים שאסרו ליהנות ממלאכה שנעשתה עבור ישראל בשבת:

● **שיטה א'** - המרדכי (ביצה סי' תרס"ד), בשם תשובת רב צמח גאון, כתב דאסור ליטול ביו"ט בגד שתפרו או צבעו עכו"ם, דאפילו בחוה"מ אין מביאין כלים מבית האומן. אבל ודאי אם שיגר לו עכו"ם כלים תפורין שנגמר מלאכתן מערב יו"ט מקבל ממנו. וכ"כ הגמ"י (פ"ב מהלכות יום טוב אות ח).

● **שיטה ב'** - הג"א (ביצה פ"ג סי' יד), בשם האו"ז, כתבו היכא דלא נגמרה מלאכתן מעיו"ט, אעפ"י שהגוי שיגר לו והוא לא הלך ליטלו מבית הגוי – אסור. והרמ"א בד"מ הביא שכן היא דעת או"ז (הל' ערב שבת סי' ב') וכתב עוד שאם עשה הגוי בשבת יש לחכות במוצ"ש עד בכדי שיעשו. וכן היא דעת הרוקח (סי' קל"ה) כמובא בב"י. אלא שהעיר הב"י דאין לזה טעם כיון שלא נעשה בו שום עבירה.

והעיר מרן הב"י שאע"ג שהגמרא נקטה "אין מביאין כלים מבית האומן" משמע ליה דהוא הדין דאם שיגרם האומן אסור ללבשם. ואע"ג דבפרק מי שהפך (מו"ק יג) שרי להביא כלים מבית האומן

להקל וגם החמיר כדברי הראשונים שרק אם שיגר הגוי מותר ליהנות אבל לישראל אסור לקחת את הכלים מבית הגוי. אמנם אם יש לתלות שנגמר בע"ש, מותר בכל ענין, כדברי השלטי גבורים (שבת ז. בדפה"ר אות א) שהובא בד"מ. נמצא שחולק על מרן בתרתי בעצם ההיתר להשתמש בבגדים וכן בהיתר להביא הבגדים מבית הגוי.

דעת האחרונים

והנה כמה מגדולי האחרונים חלקו על מרן וביניהם הב"ח, שכתב שהר"ן יחידאה הוא מול כל הראשונים והעיר על הב"י שגם הר"ן לא התיר אלא כששלח הגוי אבל בודאי אינו מתיר ליקח את הכלים מבית הגוי. אמנם מה שהעיר הב"ח שהר"ן יחידאה הוא, במחכ"ת זה אינו, דהב"י הביא דעת ג' ראשונים העומדים בשיטה זו מלבד הראשונים שהבאנו בשם החזו"ע [וכן העיר על הב"ח בס' ברכות מים (סי' רנ"ב) הובא בחזו"ע (עמ' קנח)]. גם הלבוש (סע' ד') פסק להחמיר כהרמ"א בתרתי. וכ"כ חמד משה (סק"ד), א"ר (אות יב) ושו"ע הרב (סע' יא, ג). וכן הכריע כה"ח (אות מב) דכיון שיש פלוגתא בזה יש לפסוק בזה כהרמ"א.

ובפרט חולקים האחרונים על מש"כ מרן להתיר להביא את הבגדים מבית הגוי, ולדעתם יש לאסור אפילו היו מוכנים מער"ש, יש שכתבו כן משום מראית עין (לבוש, עו"ש, שו"ע הרב ומשנה ברורה), ויש שכתבו שהוא משום עובדין דחול (מג"א ותו"ש). גם המאמ"ר (סק"ד, סק"ו) סובר שמרן השמיט בכוונת מכוון דבר זה מהשו"ע ולדעתו יש לאסור להביאם ע"י גוי דגם בזה יש מראית עין.

אבל רבי אברהם הכהן פימינטיל בספרו הבהיר מנחת כהן (שער א' פרק ה), אחר שהביא מחלוקת מרן והרמ"א, כתב שקהל הספרדים נוהג כדברי מרן לכתחילה. ומש"כ הרמ"א שצריך להמתין במוצ"ש עד בכדי שיעשו (עפ"י האו"ז שהובא בד"מ והרוקח שהובא בב"י) כתב המנחת כהן דחומרא יתירה היא דהרי לא נעשתה המלאכה באסור וכפי שהעיר מרן הב"י על דברי הרוקח. וכן העיר המאמ"ר (סק"ה). וכתב כה"ח (אות מב) שכ"כ הכנה"ג בהגב"י שהעולם נוהג היתר אפילו בתפרו בשבת כשיטת הר"ן, וכ"כ המט"י (סק"א), ובחזו"ע (עמ' קנט) כתב שכ"כ בערך השלחן ובשו"ת ישמח לבב. גם ערוה"ש (סע' טז) כתב שהעיקר כדברי מרן אלא שאם אינו נחוץ לזה יש להחמיר כהרמ"א אבל אם נחוץ לזה מותר. גם רבינו הרי"ח הטוב בספרו רב פעלים (ח"ב סי' מג) כתב, דאנן אתכא דמרן סמכינן. וכ"כ להתיר בחזו"ע (שבת א' עמ' קנח) ובמנו"א (ח"א פי"ז סע' ג).

ליהנות ממלאכה שעושה הגוי ע"מ למכור

מרן הב"י הביא דברי הג"א (ביצה פ"ג סי' ז) גוי שעשה מנעלים ביום טוב בסתם למכור לכל מי שירצה ובא יהודי אחד הרגיל אצלו ולקחם מהחנות זה היה מעשה ואסרם הרי"ט משום מוקצה וה"ר אליהו התירם הואיל וגמרו בידי אדם ויכול לגמרו ביום טוב לית ביה משום מוקצה מאור זרוע (הל' יום טוב סי' שנה) עכ"ל.

והעיר הב"י דיש לתמוה על מי שהתיר דאפילו לא יהא מוקצה מכל מקום ליתסר משום דאין מביאין כלים מבית האומן ביום טוב, כאמור לעיל, ושמא י"ל

דשאני מנעלים דאין דרך בני אדם לתת לו מלאכה לעשות אלא הוא עושה משלו ומוכר הילכך אפילו עשאם ביום טוב לית לן בה, דבדידיה קא טרח. והעלה הרמ"א דין זה בהגהת השו"ע ופשוט הוא דזהו גם דעת מרן. וכן הסכימו הלבוש (סע' ד') והא"ר (אות יג).

אבל המג"א (סקט"ו) תמה על הב"י דכו"ע מודים שאסור להביא כלים מבית האומן בשבת ויו"ט, אלא אחר שהביא לבית ישראל מותר ללבשו דמסתמא לאו אדעתיה דישראל עבד, אם הוא עיר שרובה גויים. אמנם בעכו"ם חנווני, שאינו אומן כלל, אפשר דמותר. וכ"כ בשו"ע הרב (סע' יג), ביאור הגר"א וערוה"ש (סע' טז). ונראה שלזה נוטה דעת המשנ"ב (סקל"ג). וכ"כ תו"ש (סקי"ט), פמ"ג (א"א אות טו) אלא שהם חולקים על המג"א ולדעתם גם מחנווני יש לאסור. ועין בכה"ח (אות מו) שכתב שגם החס"ל וקיצור שו"ע כתבו כדברי המג"א.

ועיין בא"ר (אות יג) שכתב לתרץ קושיית המג"א דס"ל לרמ"א כיון שהעכו"ם רגיל לעשות לעצמו, ליכא מראית עין שיאמרו שציוה לעשותם לו. ע"ש.

ועפ"י מש"כ גדולי האחרונים מרבני ספרד (מנחת כהן, כנה"ג, מט"י, ועוד והובאו לעיל בדברינו) בדעת מרן שאפילו עשה הגוי עבור הישראל בהיתר (כשעשה עפ"י ד' התנאים) שמותר לישראל אף להביא את הבגד מבית הגוי, אף שעשאו עבור הישראל, כל שכן שמותר להביא את המנעל שעשה הגוי לצורך עצמו (למכור אותו למי שירצה). כך נלע"ד, וכיון שידעתי מיעוט ערכי חיפשתי סיוע לדברי וראיתי שכן כתב בהדיא השתילי זיתים (אות ט, ואף לא השמיט דברי הרמ"א כיון דמרון מסכים לדבריו) והביא בשם כנה"ג שכן המנהג, וכ"כ הזכור ליצחק (סי' ק"ז) הובא בפקודת אלעזר (בן טובו) על סע' זה. ותעלוזנה כליותי.